

КРАТКО ОПИСАНИЕ НА НАЙ-ВАЖНИТЕ НАУЧНИ
ПОСТИЖЕНИЯ НА
ЧЛ.-КОР. АНГЕЛ СТЕФАНОВ СТЕФАНОВ

Постиженията на чл.-кор. Ангел Стефанов допринасят за обогатяването и развитието на науката и културата в областта на философия на науката, на епистемология, на история на българската философия, на политиката за развитие на науката и висшето образование у нас и на популяризация на науката.

В книгата *Научният прогрес в методологична перспектива*. София:
„Наука и изкуство“, 1987:

1. Обосновава се несъстоятелността на тезата за принципната елиминиремост на теоретичните термини при запазване на емпиричната обяснителна сила на една научна теория.

2. Предложена е нова съвременна формулировка на принципа на съответствието, представящ приемствеността в развитието на научното познание.

В книгата *Философия и допълнителност. За и против*. София: “Лик”,
1998:

3. Известният принцип на допълнителността в квантовата механика се представя като положение, играещо двойна методологична роля: заместител на отсъстващия теоретичен модел на квантовия обект и едновременно с това интерпретативен мета-теоретичен принцип.

4. Показана е причината за широкото поле от разнопосочни виждания относно познавателния статус на принципа на допълнителността.

В книгата *Способност за теории*, София: “Лик”, 1999 и в студията “On Kant’s Conception of Space and Time”, *Bost. Stud. Phil. Sci.*, Vol. 236 (2003), pp. 169-185:

5. В традицията на Кантовата философия е изявена т. нар. „способност за теории“, в качеството ѝ на засилена и разгърната в своята познавателна мощ рефлектираща способност за съждение.

6. Съвременното физическото и космологично познание е сюрпризирано от редица феноменални парадокси, като например корпускулно-вълновия дуализъм, парадокса на Айнщайн-Подолски-Розен, парадокса на часовниците и др., които възбудиха нестихнали и до днес спорове относно адекватното им разбиране. Осмислянето на подобни парадокси предполага допълнителна рационализация. Тя може да бъде изявена под формата на: (а) ограничителен феноменалистичен принцип, уреждащ правилната употреба на не съгласуващи се в цялостен предмет представи (такъв е например принципът на допълнителността); (б) некласическа, например “квантова” логика; (в) структурна теория, която задава вътрешната сглобеност на предмета на изследване и обяснява парадоксалното му опитно поведение чрез въвеждането на некласически теоретични конструкции. Защитаваната в книгата теза е за познавателното предимство на (в).

7. Изяснени са философските и идеологическите предпоставки, водещи до критика на Кантовата философска концепция за пространството и времето, като се показва тяхната несъстоятелност.

В книгата *Предизвикателството на несъизмеримостта*. София:

Академично Изд. “Проф. Марин Дринов”, 2000:

8. Дава се ясна и разчленена формулировка на доктрината за несъизмеримост на последователните научни теории и се проследяват нейните гносеологични корени.

9. Разгледани са различните типове критики на тезата за несъизмеримост, като се открояват техните специфични недостатъци.

10. Предложена е обща семантична теория на теоретичните термини и тяхната историческа промяна, която позволява преодоляването на печално теза за несъизмеримост на научните теории.

В книгата *Философия на времето*, София: “Парадигма”, 2004 (второ издание, 2008 г.) и в статията “What Can Philosophy Expect from the Idea of Time”, in: *Perspectives of Philosophy in the 21st Century*. Athens, 2007, pp. 64-73:

11. Изявени са силните и слаби страни на основните А- и В-теории за времето.

12. Издигната е тезата, че наличието на необратими процеси в природата не е основание за постулиране на посоката на самото време, а е вярно обратното, самата времева асиметрия ги прави възможни.

13. Предложени са онтологичен и трансцендентален отговори на питането “Що е време?”.

В книгата *Знание, наука, псевдонаука*. София: “Парадигма”, 2007:

14. Типологизирано е отрицателното влияние на псевдонауката върху обществото.

15. Предложена е “силна” и “слаба” версия на решение на демаркационния проблем.

16. Показано е как стандартите за вътрешна и за външна съгласуваност на научното знание са приложими като критерии за научност.

17. Разгледано е отношението между религия и наука и е защитена тезата за два културни типа на възприемане и на приобщеност на учени към феномена на вярата – “тип Айнщайн” и “тип Гит”.

В книгата *За науката и нейната приложимост*. София: „Парадигма”, 2010:

18. Защитена е тезата, че поддържането на добро качество на научните изследвания изисква наличието на необходим за тази цел *обществен климат*, благоприятстващ функционирането и развитието на науката.

19. Защитена е тезата, че за развитието на науката у нас, в съгласие с европейската Лисабонска стратегия, е необходимо не само нейното организационно реформиране на проектен принцип, но и промяна в държавната политика спрямо науката по посока на нейната финансова и морална подкрепа.

20. Изявени са *различни типове приложимост на научните знания*, като се показва, че говоренето за науката чрез езика на ценностите може да се преведе на езика, изразяващ тези типове приложимост.

В статията „Causality: Ontological Principle or Explanatory Scheme?”, in V. Petrov (ed.), *Ontological Landscapes. Recent Thought on Conceptual*

Interfaces between Science and Philosophy. Ontos Verlag, 2011, pp. 97-

113:

21. Защитена е тезата, че наличието на различни типове причинни връзки не подкрепя възгледа за единен онтологичен принцип за причинност.

22. Установено е пределното онтологично основание на класическата теория за причинност.

В статията „Theoretical Models as Representations”, *Journal for General Philosophy of Science*, Vol.43 (1), 2012, pp. 67-76:

23. Предлага се подобрене на схващането на Р. Хю за теоретичните модели в науката.

24. Издигната е тезата за два типа теоретични модели: дескриптивни и конститутивни.

В статията „Philosophy of Science in Bulgaria”, in: Schumann, A. (ed.), *Logic in Central and Easter Europe. History, Science, and Discourse.*

University Press of America, 2013, pp. 583-594:

25. В историчен и теоретичен ракурс (изискван от проф. А. Шуман, като съставител на посочения уникален колективен труд) са изяснени причините, довели до създаването на секция, работеща в полето на философия на науката във Философския институт на БАН, като се представят и критически се анализират значимите проблеми и дискусии в тази област от средата на 40-те години на миналия век до днес.

В монографията *Kant's Conceptions of Space and Time and Contemporary Science*. Montreal: Minkowski Institute Press, 2015

26. Направена е преоценка на Кантовото философско наследство относно неговите схващания за пространство и време, както през докритическия, така и през критическия му творчески период.

27. Теоретично са реконструирани концептуални положения, кореспондиращи с постановки в съвременната физическа и космологическа картина на света. Това са идеята за връзка между геометрия и физика и хипотезата за възможност за нарушаване на огледалната симетрия.

В монографията *Вселена и човек*. София: Изд. „Парадигма“, 2017

28. Представено е философско схващане за мястото и значението на човека във Вселената.

29. Предложена е обща типология на космологическите теории.

30. Обосновани са ясни оценки за познавателния статус на Антропния принцип и на теорията за интелигентен дизайн.

В монографията *Социални и философски детерминанти на науката в*

България от средата на миналия век насам

31. Изявени и обстойно анализирани са ключовите социални и философски детерминанти на науката в България от средата на миналия век насам.

В монографията *Space and Time: Philosophical Problems*

32. Основните теоретични подходи към разбирането на природата на пространството и времето, както и на пространство-времето, са критично анализирани, като е представена тяхна алтернатива.

33. Защи́тава се тезата, че концепцията относно течението на времето като зависимо от съзнанието, не е напълно еквивалентна с постановката за неговото обективно несъществуване.

В книгата *Suggested Answers to Philosophical Puzzles*. Cambridge Scholars Publishing, 2022.

34. След открояването на две възможности за непротиворечиво решение на проблема за пътуване във времето, се защитава оригиналната теза, че онова, което трябва да се приеме за естествено пътуване във времето, е съзнателното възприемане на света по протежение на индивидуалната човешка история.

35. Предлага се оригинален изход от известния проблем на Гетие, поставен през 1963 г., но нямащ досега общоприето решение. Новото решение е преосмислянето на самия проблем като привиден, защото той възниква от неявното самоприложение на критикуваната дефиниция за знание с цел да се изяви нейната собствена непълнота.

Други приноси в книгите и статиите на чл.-кор. Ангел Стефанов са свързани с анализи и оценки на творчеството на личности в историята на българската философия, като Васил Хаджистоянов-Берон, Иван Гюзелев, Димитър Михалчев, Иван Саръилиев, Азаря Поликаров, Сава Петров, Добрин Спасов и др. – вж. напр. неговата книга *Идейни докосвания до български философи*. София: Университетско издателство „Св. Климент Охридски“, 2022.

София, май 2024 г.